

РЕФЕРАТ

**ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО НАСЛОВНО ЗВАЊЕ НАСЛОВЕН ВОНРЕДЕН
ПРОФЕСОР ЗА НАСТАВНО-НАУЧНАТА ОБЛАСТ ЕКОНОМИКА НА
ПРЕТПРИЈАТИЈАТА И ЕКОНОМИКА НА ЈАВНИ СЛУЖБИ НА ФАКУЛТЕТ
ЗА ТУРИЗАМ И БИЗНИС ЛОГИСТИКА ПРИ УНИВЕРЗИТЕТ
„ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ ВО ШТИП**

Со Одлука бр.2102-77/6 од 25.3.2022 година донесена на 263. седница на Наставно-научниот совет на Факултетот за туризам и бизнис логистика, одржана на 25.3.2022 година, определени сме за членови на Рецензентска комисија за избор на наставник во насловно звање насловен вонреден професор за наставно-научната област економика на претпријатијата и економика на јавни служби на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

Конкурсот за овој избор беше објавен во весниците „Слободен печат“ и „Коха“ на 17.3.2022 година и во предвидениот рок се пријави д-р Снежана Бардарова, насловен доцент на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

Врз основа на приложената документација од кандидатката, чест ни е на Наставно-научниот совет на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип да му го поднесеме следниов

ИЗВЕШТАЈ

Биографски податоци

Кандидатката д-р **Снежана Бардарова** е родена на 24.5.1982 година во Штип. Основно образование завршува во ООУ „Ванчо Прке“ во Штип. Средно образование со одличен успех завршува во Гимназијата „Славчо Стојменски“ (природно–математичка насока) во Штип.

Своето образование го продолжува на Правниот факултет на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, каде што дипломира во 2005 година и се стекнува со стручниот назив дипломиран правник. Во 2014 година дипломира и на Факултетот за економија и организација на претприемништвото, насока Менаџмент на организација на Меѓународниот славјански универзитет „Гаврило Романович Державин“ во Свети Николе, каде што предвидените испити ги положува со просек 8.9 и успешно го одбранува дипломскиот труд на тема „Менаџмент на цените и пропагандата како елементи на маркетинг-миксот на претпријатието“ и се стекнува и со стручниот назив дипломиран економист, област менаџмент.

Со академскиот степен магистер на правни науки, област европско право и право на ЕУ, се стекнува на Правниот факултет при Универзитет ФОН во Скопје, каде што предвидените испити ги положува со просек 8.13 и на 7.7.2010 година го одбранува магистерскиот труд на тема „Влијанието на меѓународните организации врз меѓународното право“.

Со научниот степен доктор на економски науки се стекнува на 7.12.2016 година на Економскиот институт при Универзитет „Св.Кирил и Методиј“ во Скопје, каде што со успех ја одбранува докторската дисертација на тема „Можности за унапредување на економичноста во работењето на претпријатијата во Република Македонија, со посебен осврт на претпријатијата од секторот хотели и ресторани“.

Кандидатката има работно искуство во образованието и во стопанството. Во периодот од 1.3.2002 до 9.6.2008 година има работено во меѓународни шпедиции каде што работела на царинење на секаков вид на стока.

Во академската 2010/2011 година кандидатката е ангажирана како волонтер на Факултетот за туризам и бизнис логистика и согласно со договорите за волонтерска работа со Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип успешно ги извршува сите поставени административно-наставни задачи, покажувајќи солидни комуникациски вештини и способност за организирање и реализирање на оперативните задачи на факултетот.

Од 3.10.2011 година кандидатката е вработена на Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, каде што со Одлука бр.2602-224/3 од 3.10.2011 година е избрана во соработничко звање помлад асистент и засновува работен однос на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип каде што била ангажирана на повеќе предмети од сите насоки на факултетот.

Од 1.10.2014 година кандидатката работи како технички секретар на единиците при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, каде што професионално и одговорно ги извршува сите административни и правно-технички задолженија.

Во 2017 година со Одлука бр.2102-463/4 од 4.10.2017 година на Наставно-научниот совет на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип кандидатката е избрана за наставник во насловно звање - доцент за наставно-научната област економика на претпријатија и економика на јавни служби.

Од 2018 година кандидатката е избрана за секретар на Музичка, Ликовна и Филмска академија при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, каде што успешно и одговорно ги извршува сите административно-правни обврски.

Кандидатката во периодот од изборот во насловно звање - доцент на Факултетот за туризам и бизнис логистика и секретар на уметничките академии, успешно ги извршува и наставните и административно-правните обврски. Активно е вклучена во наставата и во научноистражувачката дејност преку објавување на скрипти и практикуми од областа, подготовка на презентации и интерни материјали за реализација на наставата. Кандидатката истовремено е автор и коавтор на повеќе научни трудови кои се објавени во меѓународни списанија и во зборници на трудови од научни конференции кои се достапни на репозиториумот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, што упатува на нејзиниот интерес и желба за научноистражувачка работа. Активно учествува на бројни домашни и меѓународни конференции и обуки со желба да го усоврши своето знаење и вештини. Кандидатката од изборот во насловен доцент е член во меѓународниот уредувачки одбор на меѓународното научно списание „Poslovna izvrsnost - Business Excellence“ на Економскиот факултет во Загреб, Хрватска, член е во Меѓународниот одбор за рецензија на меѓународното научно списание International Journal of Sustainable Economies Management (IJSEM)-IGI Global во Романија, рецензент е на трудови во меѓународното научно списание „Tourism Management - Elsevier Journal“, а паралелно е вклучена и во универзитетските и факултетските комисији.

Од приложената документација, кандидатката д-р Снежана Бардарова ги исполнува законските (општи и посебни) услови за избор во звање вонреден професор и одлично го владее англискиот јазик за што достави Cambridge English Certificate (B1).

- Законски услови кои треба да ги исполнува кандидатот за избор во звање вонреден професор:

- Општи услови за избор:

1. **Просечен успех:** Д-р Снежана Бардарова има просечен успех од 8,9 на прв циклус и 8,13 на втор циклус студии.

2. **Научен степен:** Д-р Снежана Бардарова е доктор на економски науки. Докторската дисертација на тема „Можности за унапредување на економичноста во работењето на претпријатијата во Република Македонија, со посебен осврт на претпријатијата од секторот хотели и ресторани“ е одбранета на 7.12.2016 година на Економски институт - Скопје при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје.

3. **Претходен избор во звање:** Со Одлука бр .2102-463/4 од 4.10.2017 година д-р Снежана Бардарова е избрана за насловен доцент на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип за наставно-научната област економика на претпријатија и економика на јавни служби.

4. **Објавени најмалку пет научни трудови во референтна научна публикација во последните пет години:** Д-р Снежана Бардарова во периодот 2017-2022 година има објавено вкупно 20 научни трудови, од кои 13 труда се објавени во меѓународни научни списанија и 7 труда се објавени во зборници од меѓународни научни конференции и има објавено 2 научни помагала (рецензирана скрипта и рецензиран практикум).

Бр.	Автор	Наслов на трудот	Списание	Години на излегување на списанието
1	Bardarova Snezana Serafimova MIMOZA	The role of the principle of economics in business operation of the enterprises	Knowledge - International Journal, Scientific Papers, 38 (1). pp. 245-250. ISSN 2545-4439, ISSN 1857-923X	2020
2	Bardarova Snezana Magdinceva Sopova Marija Ristovska Andrijana Durkalic Danijela	Creation jobs in the real sector: case of the Republic of North Macedonia	Knowledge - International Journal, Scientific Papers, 34 (1). pp. 55-61. ISSN 2545-4439	2019
3	Bardarova Snezana Serafimova MIMOZA Atanasoski Drasko	The role of measures for support of SMEs on employment in the Republic of Macedonia	Knowledge - International Journal, Scientific Papers, 30 (1). pp. 73-80. ISSN 2545-4439	2019
4	Bardarova Snezana Magdinceva Sopova Marija Markovska Monika Milenkovski Bozidar	The impact and the role of the small and medium enterprises on the employment in the Republic of Macedonia	Knowledge-International Journal, Scientific Papers, 28 (1). pp. 105-110. ISSN 2545-4439	2018
5.	Bardarova Snezana Serafimova MIMOZA Cackov Oliver	The role of active employment policies and the economic effects on the unemployment of young people in Macedonia	Knowledge-International Journal, Scientific Papers, 28 (5). pp. 1467-1476. ISSN 2545-4439	2018
6.	Mitrsevica Mirela Bardarova Snezana	Measuring the risk of lending to small and medium-sized enterprises in the Republic of Serbia in light of modern banking regulations	Ekonomski horizonti, Volumen 22, Issue 3, pp.263 – 277. ISSN: 1450-863 X	2020
7.	Mitrsevica Mirela Bardarova Snezana	Causes of non-payment of mortgage loans: theoretical and practical aspects.	UTMS Journal of Economics, 11 (2). pp. 138-150. ISSN Print ISSN: 1857-6974 Electronic ISSN: 1857-6982 (DOAJ, ProQuest, EBSCO, EconBiz, Econis, EconLit, GoogleScholar, IDEAS, Index Copernicus International, Open J-Gate, EconStor)	2020

8.	Serafimova Mimoza Bardarova Snezana	Supply of the labor market with labor force - Condition in Macedonia	International Journal of Business and Management Invention (IJBMI) ISSN (Online) 2319-8028, ISSN (Print):2319-801X Volume 9 Issue 6 Ser. III pp 36-44 (EBSCO, ProQuest, Cabell's Directories, Ulrichs Web, Google Scholar) IF: 4,72	2020
----	---	--	---	------

5. **Познавање од англиски јазик** кое кандидатката го докажува со потврда за познавање на јазикот преку Кембриџ сертификат за прелиминарен англиски јазик (Cambridge Certificate of Preliminary English) - (B1).

6. **Способност за изведување на високообразовна дејност:** Кандидатката д-р Снежана Бардарова е вработена на Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип од 2011 година, почнувајќи како помлад асистент, насловен доцент и административен службеник (технички секретар и секретар). Активно е вклучена во вршењето на наставно-образовните и административно-правните задолженија на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип. Соработува со наставниците на Факултетот за туризам и бизнис логистика во доменот на научноистражувачката работа и одржувањето на наставата, како и со студентите во доменот на обезбедување на литература и подготовка на испитите и проширување на нивното знаење. Кандидатката е автор и коавтор на скрипти и практикуми од областа за предметите за кои е ангажирана и истите се користат како интерни материјали на факултетот и е член на универзитетски и факултетски комисији.

Посебни услови:

1. **Рецензирана скрипта и практикум:** Кандидатката д-р Снежана Бардарова има издадено е-скрипта и е-практикум за предметот Економика во јавен сектор кои се достапни на е-репозиториумот на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип.

Josheski, Dushko and **Bardarova, Snezana** (2018) *Основи на економика на јавни служби (избрани теми) - скрипта*. ISBN 978-608-244-561-8.

<https://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/21104>

Josheski, Dushko and **Bardarova, Snezana** (2018) *Основи на економика на јавни служби (избрани теми) - практикум*. ISBN 978-608-244-560-1.

<https://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/21111>

2. **Има остварено минимум поени кои се однесуваат на целокупната актива на лицето:** Кандидатката д-р Снежана Бардарова го има остварено потребниот број на поени (минимум 75) кои се однесуваат на целокупната актива.

(НО)=30; (НИ)= 193; (САОР)=32,5 или вкупно 255,5 поени (детали во табелата).

Наставно-образовна и научноистражувачка дејност

Кандидатката д-р Снежана Бардарова во учебната 2010/2011 година со договори за волонтерство од 1.3.2010 година до 30.6.2011 година волонтира на Факултетот за туризам и бизнис логистика во Гевгелија, на Катедрата за бизнис логистика и туризам при Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип.

Со Одлука бр.2602-224/3 од 3.10.2011 година е избрана во соработничко звање помлад асистент на Факултетот за туризам и бизнис логистика на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип. Во периодот од октомври 2011 година до октомври 2014 година како помлад асистент на Факултетот за туризам и бизнис логистика на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип, активно и професионално учествува во наставата преку реализација на вежби на прв циклус студии на студиските програми Бизнис логистика и Туризам во наставните центри Гевгелија и Скопје по предметите: Економика на претпријатија, Трговско право, Основи на економика, Меѓународна трговија, Менаџмент на мал и среден бизнис, Производствен

менаџмент, Царинска тарифа и царинска управна постапка, Осигурување од одговорност, Мрежен систем на продажба, Внатрешна трговија и логистика, Претприемништво, Основи на логистика, Договор за меѓународен промет, Организациско однесување, Меѓународен транспорт и шпедиција, Вовед во осигурување, Проценка и надомест на штета, Економика на туризмот, Економија на угостителство, Истражување на туристичкиот пазар, Основи на туризмот, Термален (бањски) туризам, Сообраќај во туризмот, Туристичка картографија и Истражување на туристичкиот пазар.

Во 2017 година, д-р Снежана Бардарова со Одлука бр.2102-463/4 од 4.10.2017 година на Наставно-научниот совет на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип е избрана за наставник во *насловно звање доцент за наставно-научната област економика на претпријатија и економика на јавни служби*.

Од изборот во насловно звање доцент, со одлуки на Наставно-научниот совет на Факултетот за туризам и бизнис логистика за ангажирање на наставници и соработници на прв циклус студии за учебните 2018/2019, 2019/2020, 2020/2021 и 2021/2022 година, кандидатката д-р Снежана Бардарова е ангажирана за предметен наставник на предметите:

- **Производствен процес во угостителството** (2018/2019, студиска програма Бизнис логистика, V зимски семестар, часови 2+1+1 во Скопје);
- **Симулација во донесување на одлуки** (2018/2019, студиска програма Бизнис логистика, II летен семестар, часови 2+1+1 во Штип);
- **Царински систем и политика** (2019/2020, студиска програма Бизнис логистика, V зимски семестар, часови 3+2+2 во Штип);
- **Производствен процес во угостителството** (2019/2020, студиска програма бизнис логистика, V зимски семестар, часови:2+2+1 во Скопје) – комисиски;
- **Економика на претпријатијата** (2019/2020, студиска програма Бизнис логистика и бизнис администрација, II летен семестар, часови 2+2+1 во Штип);
- **Симулација во донесување на одлуки** (2019/2020, Студиска програма Бизнис логистика, II летен семестар, часови 2+1+1 во Штип - комисиски);
- **Производствен менаџмент** (2020/2021, Студиска програма Бизнис логистика и бизнис администрација, I зимски семестар, часови 2+1+1 во Штип, Скопје и Гевгелија);
- **Економика на претпријатијата** (2020/2021, студиска програма Бизнис логистика и бизнис администрација, II летен семестар, часови 2+2+1 во Штип);
- **Производствен менаџмент** (2020/2021, студиска програма Бизнис администрација, V зимски семестар, часови 2+1+1 во Штип и Скопје.

Кандидатката д-р Снежана Бардарова како насловен доцент успешно и навремено ги извршува работните активности и активно учествува во наставно-образовната дејност преку одржување на предавања и вежби за предметите за кои е ангажирана, спроведување на испити и колоквиуми, прегледување и оценување на семинарски работи, давање информации и појаснувања на студентите во врска со одржувањето на наставата, испитите, вежбите, колоквиумите, редовно внесување податоци за студентите во електронскиот индекс, подготвување на интерни скрипти и практикуми за предавања на студентите, изработка на презентации за предавања и вежби, редовно одржување консултации со студентите и активно е вклучена во научноистражувачката дејност со објавување на научни помагала и на научни трудови во релевантни списанија и учествува на научно-стручни конференции.

Научноистражувачка дејност на кандидатката д-р Снежана Бардарова во периодот за кој се изготвува овој реферат се објавени во меѓународни научни списанија, зборници на научни конференции и конгреси во странство, како и научни и стручни учебни помагала. Трудовите на кои е направена научната евалуација уредно се прикачени на платформата на електронскиот академски репозиториум на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип и се споделени на следниов линк:<https://eprints.ugd.edu.mk/view/creators/Bardarova=3ASnezana=3A=3A.html>.

Кандидатката во извештајниот период е автор и коавтор на повеќе скрипти и практикуми, како и на научни трудови објавени во референтни научни публикации.

Во продолжение следува приказ и научна евалуација на научноистражувачката дејност на кандидатката д-р Снежана Бардарова.

Позитивно рецензирана скрипта

Josheski, Dushko and Bardarova, Snezana (2018) *Основи на економика на јавни служби (избрани теми)-Скрипта*. ISBN 978-608-244-561-8.

<https://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/21104>

Скриптата „Основи на економика на јавни служби“ е напишана за потребите на студентите по предметот Економика во јавен сектор на додипломските студии на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип. Скриптата опфаќа широкиот опсег на теми кои ги вклучуваат: Даночната инциденца, Оптималното оданочување и теоријата на јавни добра. Оданочувањето е централна област на оваа наука. Скриптата содржи десет тематски поглавја: Вовед во оданочување, Даночна инциденца, Оданочување и економска ефикасност, Оптимално оданочување, Оданочување на капитал, Ефикасност и праведност, Јавните добра и јавно обезбедените добра, Екстерналиите и животната средина, Здравствена грижа и Социјално осигурување.

Позитивно рецензиран практикум

Josheski, Dushko and Bardarova, Snezana (2018) *Основи на економика на јавни служби (избрани теми)-Практикум*. ISBN 978-608-244-560-1.

<https://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/21111>

Практикумот „Основи на економика на јавни служби“ е напишан за потребите на студентите по предметот Економика во јавен сектор на додипломските студии на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип. Практикумот се состои од 35 решени задачи и 2 задачи кои се состојат од одговор на зададените прашања. Задачите кои се решени се од следниве теми: Хиксова и Маршалијанска функција на побарувачка, Оптимално оданочување на доходот, Оданочување на стоки, Оданочување на капитал, Влијанието на даноците врз каматните стапки и доходот, понатаму Еквилибриумот во загадување, Парето оптимално оданочување на доходот, Корективно оданочување на Пигу, Оптимално линеарно оданочување, Јавни добра, Даночни приходи и даночна инциденца, Даноците на Пигу загадувањето и работните места, Втората фундаментална теорема на економијата на благосостојбата и нејзините претпоставки, Интензивната реакција на понудата на труд на даноците, Екстензивната реакција на понудата на труд на даноците, Нееднаквост на доходот и редистрибуција, Прогресивно оданочување на доходот, Побарувачката за здравствени услуги и здравственото осигурување, Оптимално социјално осигурување, Даночна инциденца и вкупна загуба од воведувањето на даноците, Првата и втората фундаментална теорема на економијата на благосостојбата и оданочувањето, Ефектот на владините субвенции и др.

Нерецензирана скрипта

- Бардарова Снежана (2020) *Основи на економика на претпријатијата – интерна скрипта*

Скриптата „Основи на економика на претпријатијата“ се користи како интересен материјал и е изработена за потребите на студентите кои го изучуваат предметот Економика на претпријатија на додипломските студии на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип. Скриптата обработува 10 теми кои се однесуваат на изучувањето на современото претпријатие како основен економски субјект, неговата деловна активност и функциите кои се од интерес за студентите од економска ориентација и управување. Скриптата ги обработува следните тематски поглавја: Економиката на претпријатијата како научна дисциплина, Претпријатието како основен стопански субјект на пазарното работење, Основање, локација и големина на претпријатието, Диференцирање на претпријатијата, Управување со средствата на претпријатието, Управување со работната сила - труд и плаќање на трудот, Управување и калкулација на трошоците на претпријатието, Управување со ефикасноста и ефективноста на претпријатието, Основни економски принципи на работењето – управување со квалитетот на економијата на претпријатието и Приходи и расходи на претпријатието-управување со резултатите од работењето на претпријатието.

Нерецензиран практикум

- Бардарова Снежана (2020) *Основи на економика на претпријатијата – интерен практикум*

Практикумот „Основи на економика на претпријатијата” се користи како интерен материјал и е изработен за потребите на студентите кои го изучуваат предметот Економика на претпријатија на додипломските студии на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип. Практикумот опфаќа контролни прашања за десет тематски единици и 33 решени задачи од наставната област на предметот-пресметки на набавна и сегашна вредност на основно средство, пресметка на просечно ангажираните средства на претпријатието, пресметка на амортизационата стапка, годишниот износ на амортизација, вкупниот износ на амортизација и сегашна вредност, пресметка на обртни средства, коефициент на обрт на средства и траењето на обртот, пресметки на трошоците и на коефициентот на реакбилност на разните видови трошоци при промена на обемот на производството.

Нерецензирана скрипта

- Бардарова Снежана (2019) *Царински систем и политика - интерна скрипта*

Ракописот „Царински систем и политика” е нерецензирана е-скрипта наменета и е изработена за потребите на студентите кои го изучуваат предметот Царински систем и политика на додипломските студии на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип. Скриптата обработува 11 теми кои се однесуваат на царинскиот систем и царинската политика во Република Македонија и тоа: Царинската политика како елемент на трговската политика, Инструменти на царинската политика, Царински режими, Општи разгледувања за царинскиот систем, Основни институти на царинскиот систем, Царински долг, Царински надзор и контрола, Царинска вредност и пресметување на царинските давачки, Царинска тарифа, Потеклото на стоките и Организација на Царинската служба на Република Македонија.

Нерецензирана скрипта

Бардарова Снежана (2020) *Производствен и оперативен менаџмент-интерна скрипта*

Ракописот „Производствен и оперативен менаџмент” е нерецензирана е-скрипта која се користи како интерен материјал и е изработена за потребите на студентите кои го изучуваат предметот Производствен менаџмент на додипломските студии на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип. Скриптата обработува 12 теми кои се однесуваат на изучувањето на основниот концепт на производствениот менаџмент или управување со производството како што е производството, историска еволуција на производството и управувањето со операции, управување со средствата како фактор за производство, работната сила како фактор за производство, појавни облици на резултатите од производството, основни концепти на производствениот менаџмент (дефинирање, цели и основи на производствениот менаџмент), поим и видови на производствени системи, варијабли на производствениот систем, параметри во производството, планирање на производството, контрола на производство и работењето, управување и контрола на залихи и многу повеќе.

Трудови објавени во референтна научна публикација согласно со Законот за високото образование во последните пет години пред објавување на Конкурсот

Трудови објавени во меѓународно научно списание опфатено со SCI/CA:

3. Bardarova, Snezana and Serafimova, Mimoza (2020) *The role of the principle of economics in business operation of the enterprises* Knowledge - International Journal, Scientific Papers, 38 (1). pp. 245-250. ISSN 2545-4439, ISSN 1857-923X (EBSCO) IF:1,822 (2017)

Евалуација на трудот: Во трудот се обработува и анализира економичноста како основен економски принцип на работење на претпријатијата. Основна цел на секое претпријатие е да биде успешно, финансиски стабилно и да обезбеди долгорочност на бизнисот. Оттука, заедничко за сите претпријатија и претприемачи е нивниот стремеж

да бидат ефикасни на пазарот, конкурентни и да остваруваат добивка. Со цел да се види степенот на постигнување на овие цели, неопходно е да се измерат основните индикатори кои укажуваат прво, на остварување добивка на краткорочен рок, а потоа и обезбедување на можноста за одржување на профитабилен долгорочен бизнис. Во трудот се дава акцент на теоретските аспекти на економичноста, а потоа и на начините на мерењето на економичноста и на економската анализа, за на крајот да се утврди улогата и значењето на економичноста врз деловното работење на претпријатијата.

4. Bardarova, Snezana and Magdinceva Sopova, Marija and Ristovska, Andrijana and Durkalic, Danijela (2019) *Creation jobs in the real sector: case of the Republic of North Macedonia.* Knowledge - International Journal, Scientific Papers, 34 (1). pp. 55-61. ISSN 2545-4439 (EBSCO) IF:1,822 (2017)

Евалуација на трудот: Во трудот се анализира улогата на секторот на мали и средни претпријатија во создавањето на одржливи работни места и зголемување на продуктивноста. Направена е анализа на активните претпријатија во Р.М по големина, по сектори и според бројот на вработените во периодот од 2011 до 2017 година, како и анализа на растот на економијата (БДП) во периодот од 2011 до 2016 година. Од извршената анализа се констатира дека е забележан тренд на постојан пораст на бројот на регистрирани претпријатија од кои најголемиот дел спаѓаат во категоријата на мали претпријатија. Се забележува и тренд на постојан пораст на стапката на вработеност. Врз ваквата состојба на пазарот на трудот голема улога имаат активните владини политики и голем број на стратегии кои нудат програми за вработување, помеѓу кои е и Стратегијата за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во Р.М 2010-2020 година, чија цел е создавање на позитивна бизнис клима и на одредени механизми на пазарот на труд се со цел да се даде поттик на домашните и странски инвеститори да инвестираат и со тоа да создадат нови работни места, како и да се подобрат условите и можностите за вработување и намалување на невработеноста во Р.М.

5. Bardarova, Snezana and Serafimova, Mimoza and Atanasoski, Drasko (2019) *The role of measures for support of SMEs on employment in the Republic of Macedonia.* Knowledge - International Journal, Scientific Papers, 30 (1). pp.73-80. ISSN 2545-4439 (EBSCO) IF:1,822 (2017)

Евалуација на трудот: Предметот на истражување во трудот е фокусиран кон анализа на мерките за поддршка на развојот на малите и средни претпријатија во Република Македонија со посебен акцент на вработувањето. Се анализира структурата на МСП од македонското стопанство, нивниот профил и улога врз вработеноста во Македонија. Направен е преглед и се обработени политиките за развој на малите и средни претпријатија и е извршена анализа на вработеноста во микро, малите и средни претпријатија во Македонија. Целта на трудот е да ја утврди улогата на мерките за поддршка на МСП врз решавањето на прашањата со кои се соочуваат претпријатијата во Македонија во поглед на креирањето на нови работни места. На крајот се заклучува дека реалниот сектор има несомнено значајна улога во националната економија. Неговиот позитивниот придонес првенствено се согледува во формирањето на БДП. Растот на додадената вредност кај сите дејности од домашниот реален сектор е евидентен во целиот набљудуван период. Ваквата појава позитивно влијание и придонесува за позитивни промени на конкурентската способност на реалниот сектор кој има позитивен придонес за движењата на пазарот на трудот, придонесувајќи за формирање на расположливиот доход на населението преку растот на бројот на вработените и просечната месечна исплатена плата. Од направената анализа во последните години се забележува тренд на пад на невработеноста, кое се должи активните мерки и мерките на пазарот на труд против сивата економија. Континуираната примена на ваквите активни мерки на пазарот на трудот и во иднина ќе резултира со поефикасно пополнување на слободните работни места, за што е важно да се обезбеди соодветен одговор на понудата и побарувачката на вештини што се остварува со доволна флексибилност на платите преку активности и занимања.

Bardarova, Snezana and Magdinceva Sopova, Marija and Markovska, Monika and Milenkovski, Bozidar (2018) *The impact and the role of the small and medium enterprises on the employment in the Republic of Macedonia.* Knowledge-International

Journal, Scientific Papers, 28(1). pp.105-110. ISSN 2545-4439 (EBSCO) IF:1,822 (2017)

Евалуација на трудот: Предметот на истражување во трудот е фокусиран кон спроведување на анализа на активните претпријатија во Република Македонија по големина, по сектори и според бројот на вработени, како и анализа на активноста на населението и вработеноста по сектори и по видот на сопственоста на претпријатието во периодот од 2013 до 2017 година. Активностите во рамките на малите претпријатија, се насочени кон интензивирање на резултатите од работењето со постигнување на рамнотежа меѓу објективните можности и добрите принципи на работењето. Набљудувањето на малото претпријатие, низ призмата на неговото влијание врз стопанскиот раст и развој, го отфрла традиционалното гледање за малите претпријатија како чувари на конкуренцијата. Секторот на мали и средни претпријатија претставува двигател на инклузивниот економски раст во Македонија и во создавањето на одржливи работни места и зголемување на продуктивноста. Авторите не се сложуваат со сфаќањето дека малите претпријатија се економски неефикасни организации. Тие сметаат дека малите претпријатија се носители на иновативноста и претприемништвото и се способни брзо да реагираат на промените во окружувањето. Република Македонија со години наназад се соочува со висока стапка на општа невработеност која останува да биде клучен предизвик за стабилизирање на економскиот и социјалниот развој на земјата.

Bardarova, Snezana and Serafimova, Mimoza and Cackov, Oliver (2018) *The role of active employment policies and the economic effects on the unemployment of young people in Macedonia*. Knowledge - International Journal, Scientific Papers, 28 (5). pp. 1467-1476. ISSN 2545-4439 (EBSCO) IF:1,822 (2017)

Евалуација на трудот: Во трудот се обработуваат активните политики за вработување во Македонија и се анализира нивната улога и економски ефект врз невработеноста на младите лица во Република Македонија. Невработеноста и недоволната вработеност на младите лица претставуваат голем трошок за македонското стопанство и е причина за активна миграција на младото население. За ваквата состојба голема улога имаат влијанието на општествено-политичките случувања во државата, така и меѓународната политика. Благодарение на активните мерки на државата и на влијанието на Европската Унија преку финансирање и давање на насоки за дејствување на државата во поглед на регулацијата и давањето на можности за самовработување како и олеснувањата на деловните субјекти во поглед на креирањето на нови работни места Македонија во последните години бележи благо намалување на невработеноста на младите лица. Во прилог на трудот се дискутираат направените анализи на активните политики на пазарот на труд во поглед на поттикнувањето на вработеноста на младите лица и се обработени статистички податоци за стапките на движење на активност, вработеноста и невработеноста на младото население, клучните показатели за пазарот на трудот според возраст и структура на вработеноста и невработеноста на младите лица според нивото на образование. На крајот е понуден заклучок за економските ефекти на државната политика со насоки за дејствување во поглед на зголемување на вработувањето на младите лица во Македонија и сузбивањето на младинската невработеноста.

6. Mitrasevic, Mirela and Bardarova, Snezana (2020) *Measuring the risk of lending to small and medium-sized enterprises in the Republic of Serbia in light of modern banking regulations*. Ekonomski horizonti, Septembar - Decembar 2020, Volumen 22, Issue 3, pp.263 – 277, ISSN: 1450-863 X (SCOPUS, EconLit, EBSCO, DOAJ, Cabell's Directories, ProQuest ABIINFORM, Index Copernicus, Ulrichs Web, SCIndex)

Евалуација на трудот: Во трудот се врши мерење на ризикот од кредитирање на мали и средни претпријатија од аспект на постојната банкарска регулатива. Тргувајќи од хипотезата дека зголемувањето на транспарентноста на процесот на мерење на кредитниот ризик би овозможило навремено откривање на проблемите и оставање простор за неопходни дејствија на раководството на малите и средни претпријатија, како и на сите доверители, и ќе обезбеди можност за малите и средните претпријатија да обезбедат повеќе поволни извори на финансирање. Се користи добро познатиот модел на Altman Z-Score за да се процени веројатноста за неисполнување на обврските и да рангира компанијата. Резултатите од моделот укажуваат дека до одреден степен тие можат да откријат компании чиј банкрот

може да дојде во следните две години од проценката, но дека тие не можат да се сметаат за сигурни за проценка на веројатноста за банкрот на малите и средни претпријатија во Република Србија. На крајот трудот дава насоки за понатамошно истражување кои се насочени кон развој на моделот на кредитно бодување прилагоден на пазарот на мали и средни претпријатија во Република Србија.

7. Mitrsevic Mirela and **Bardarova, Snezana** (2020) *Causes of non-payment of mortgage loans: theoretical and practical aspects*. UTMS Journal of Economics, 11 (2). pp. 138-150. ISSN Print ISSN: 1857-6974 Electronic ISSN: 1857-6982 (DOAJ, ProQuest, EBSCO, EconBiz, Econis, EconLit, Google Scholar, IDEAS, Index Copernicus International, Open J-Gate, EconStor)

Евалуација на трудот: Целта на трудот е да прикаже истражување кое се занимава со причините за неисполнување на хипотекарните кредити и влијанието на стандардите за кредитирање врз намалувањето на системскиот ризик. Поради значителното учество на хипотекарните заеми во структурата на портфолиото на голем број деловни банки, следењето на способноста на секторот домаќинства за отплата на долговите е многу важно за финансиската стабилност. Бидејќи акумулацијата на нефункционалните кредити во билансите на банките е значително под влијание на падот на цените на недвижностите, во трудот се објаснети факторите кои влијаат на циклусите на пазарот на недвижности. Во период на криза предизвикана од различни владини мерки за борба против пандемијата COVID-19, соодветните стандарди за кредитирање стануваат уште поважни. Посебно внимание во трудот е посветено на влијанието на рациите на ЛТВ, каматната стапка по која е одобрен заемот и рокот на доспевање на заемот врз веројатноста за појава на статус на неисполнување на обврските. Трудот дава основа за понатамошно истражување кое би вклучило до кој степен примената на одредени стандарди за кредитирање би придонела за намалување на доцнењата во плаќањата во специфичните деловни услови кои се предизвикани од актуелната пандемија.

8. Serafimova, Mimoza and **Bardarova, Snezana** (2020) *Supply of the labor market with labor force - Condition in Macedonia*. International Journal of Business and Management Invention (IJBMI) ISSN (Online): 2319-8028, ISSN (Print):2319-801X Volume 9 Issue 6 Ser. III || June 2020 || PP 36-44 (EBSCO, ProQuest, Cabell's Directories, Ulrichs Web, Google Scholar) IF 4,72

Евалуација на трудот: Трудот се осврнува на прашањето каква е постојната состојба на снабдување на пазарот на труд во Македонија со работна сила, анализирајќи го аспектот на состојбата на пазарот на трудот како земја која тежи кон интеграција на пристапувачката економија во европскиот економски простор. Се дискутираат успехите и неуспехите на напорите за реформи на пазарот на трудот на новите земји-членки за да се дадат некои понатамошни насоки за дискусија. На крај се дискутира и несогласувањето на понудата и побарувачката на вештини на барателите на работа, како аспект на процесот на реформи и последната област на дискусија во трудот е развојот и имплементацијата на активните политики на пазарот на трудот кои гарантираат правична и ефикасна употреба на владините ресурси со оглед на стилизираните факти за невработеноста во Македонија.

Bardarova, Snezana and Postolov, Kiril (2019) *Implementation and financing of modern technologies in the production process*. Novi Ekonomist: Journal of Economic Theory and Practice (25). pp. 90-95. ISSN 1840-2313 (Print) 2566-333X (Online), Vol 13(1)

Евалуација на трудот: Трудот има за цел да ја обработи и демонстрира имплементацијата на современите производствени технологии и нивното финансирање. Во трудот се земаат предвид сите технолошки достигнувања од последната деценија и е утврдено дека новите, модерни технологии навлегле во секоја сфера од нашето постоење, менувајќи го начинот на кој комуницираме, учиме и работиме. Технолошките достигнувања не го заобиколија производството. Денес, процесот на производство не може да се замисли без автоматизирани машини кои брзо и ефикасно ја извршуваат работата. Тие го скратуваат времето на циклусот од влезот на сировини и материјали до излезот како готов производ. Понатаму, основната компонента полека станува Интернетот и сите можности што ги нуди што се однесува до целосната координација на фабриката со сите нивоа на управување. Но, имплементацијата на современи технологии е условена од финансирање, односно инвестиции кои треба да ги направат производствените компании.

Иако понекогаш современите технологии можат значително да го намалат буџетот на компанијата, тие се главниот водич за борба против конкуренцијата. Без нив, не може да се смета на зголемување на продуктивноста и ефикасноста во работењето. Ова ги прави современите технологии неизбежен дел од револуцијата во производството на денешното време за кое се свесни и производителите и потрошувачите.

Postolov, Kiril and **Bardarova, Snezana** and Ristovska, Andrijana (2019) *Organizational structures based on information technology*. Novi Ekonomist: Journal of Economic Theory and Practice. pp. 89-93. ISSN 1840-2313 (Print) 2566-333X (Online)

Евалуација на трудот: Во трудот се анализираат новите организациски структури кои се засноваат на информатиката и се нови организациски модели кои користат технологија за динамично поврзување на луѓето, ресурсите и идеите. Се анализира влијанието на информатичката технологија врз организациската структура преку воведување на виртуелна организација. Затоа, неопходно е да се разберат принципите и легитимноста на функционирањето на виртуелната организација. Суштината на виртуелната организациска структура е во тоа што компанијата ги врши само оние активности во кои е лидер, додека активностите во кои не функционира добро се протегаат и на други претпријатија. Од направеното истражување е утврдено дека, јадрото на мрежата на претпријатијата, која ги создава можностите и ризиците на производите и услугите, а таквата посветеност на виртуелната организација нема граници. За успех на концептот потребно е: меѓусебна доверба, висока технологија, како и стремеж кон одлични перформанси и совршено задоволување на потребите на клиентите. Денес, компаниите не можат да си дозволат да работат за себе, и на овој начин добиваат можност да се ориентираат на нивната основна стратегија и нејзино комбинирање со основните стратегии на другите компании. Потребен е систем кој треба да ги поддржува државните структури во Република Северна Македонија, особено во правното регулирање на склучувањето договори и следењето на спроведувањето на договорот во виртуелна организација, што е негов најважен дел.

9. Postolov, Kiril and **Bardarova, Snezana** and Magdinceva Sopova, Marija and Ristovska, Andrijana (2019) *Challenges in managing your own career development*. Journal "Economic Outlook", 21 (1). ISSN 1450-7951 /2334-7570

Евалуација на трудот: Во трудот предмет на истражување е кариерниот развој и се анализираат предизвиците во управувањето со кариерниот развој. Современите организации, во рамките на функционирањето на менаџментот на човечки ресурси, се повеќе се занимаваат со проблемот на развој на кариерата. Модерните концепции за кариера го набљудуваат развојот на кариера низ призмата на фактор кој најмногу придонесува за усогласување на поединецот и организациски потреби и интереси. Создавањето услови за кариерни можности и развој на вработените во организацијата го зголемуваат квалитетот на нивната работа и ги прошируваат нивните знаења и вештини. Со тоа се зголемува и проширува конкурентноста на организацијата и се обезбедува успех на сите субјекти - вработените, менаџерот и организација. Во текот на процесот на развој на кариерата, луѓето се соочуваат со голем број проблеми и предизвици поврзани со аспектите на работата и животот. Балансот помеѓу работата и животот е клучен фактор што доведува до поголема организациска продуктивност. Да се најде вистинската работа е филозофијата на процесот на управување со кариерата. Модерните концепции за кариера го набљудуваат преку призма на фактор кој најмногу придонесува за усогласување на поединецот и организациски потреби и интереси. Поаѓајќи од фактот дека Република Северна Македонија се соочува со недостаток на можности за наоѓање работа, или недоволни можности за вработување по професија, овој труд има за цел да идентификува одредени предлози за подобрување. Доколку не се создаде соодветна стратегија и не се преземат сериозни мерки, постои фрустрација, непотизам и одлив на мозоци од државата.

Postolov, Kiril and Magdinceva Sopova, Marija and **Bardarova, Snezana** and Ristovska, Andrijana (2019) *American business culture: an overview of the national culture and organizational cultural dimensions in the USA*. Knowledge-International Journal, Scientific Papers, 30 (1). pp. 17-23. ISSN 2545-4439

Евалуација на трудот: Трудот го елаборира прашањето за важноста на националните културни вредности и организациската култура, преку анализа и објаснување на

американската работничка култура во организациското опкружување, набљудувано низ призмата на културните димензии на Хофстед во САД/набљудувано преку примената на Хофстедовите модел во контекст на САД. Во таа насока, лидерството во американските компании се смета и како процес кој е значајно детерминиран од националните и организациските културни влијанија, преку споредување на американскиот и јапонскиот стил на управување, но и преку согледување на улогата на жената во менаџментот во оваа земја, односно прашањето за концептот „стаклен таван“. Наодите од културната анализа на американските работници покажаа дека нивната култура се карактеризира со висок степен на флексибилност и неформалност во однос на односот менаџер-вработен, како и во другите аспекти на работата; висок степен на индивидуализам кој се согледува преку силно вреднување на постигнувањето на индивидуалната иницијатива и достигнување, самопочит, автономија и независност; тенденција за постигнување големи успеси; како и слободата на изразување и толеранцијата кон други идеи или мислења. Во исто време, нивниот стил на управување не се заснова на премногу ригидни норми и правила на однесување. Во однос на застапувањето на жените во менаџментот, иако тие сè повеќе напредуваат и стануваат дел од раководниот кадар, нивниот број и влијание сè уште значително варираат.

Magdinceva, Sopova Marija and Ristevska Jovanovska, Snezana and Bardarova, Snezana (2019) *Social media and development of small enterprises in the Republic of Macedonia*. Knowledge - International Journal, Scientific Papers. ISSN 2545-4439

Евалуација на трудот: Предметот на истражување на трудот е насочен кон согледување на важноста и влијанието на социјалните медиуми врз развојот на малите претпријатија во Република Македонија. За таа цел спроведено е практично истражување. Изразените промени на глобализацијата и високиот степен на дигитализација се секојдневие во современото работење кои предизвикуваат промени во работењето на претпријатијата, без разлика на големината и видот на дејноста што ја врши. Во таа насока, интернетот како информативен медиум е дел од секојдневниот живот, а донесувањето на одредена одлука за идната деловна активност е поврзано со разгледување на различни социјални медиуми социјалните медиуми се моќен медиум за комуникација, но и алатка за споделување информации за бизнисот. Преку социјалните медиуми, бизнисите имаат можност да ги следат најновите трендови, можности и анализи и активно да учествуваат во деловното опкружување каде што клиентите се присутни и меѓусебно поврзани. Од содржински аспект, трудот ги објаснува карактеристиките на социјалните медиуми, разликите помеѓу традиционалните и социјалните медиуми како маркетинг алатки и факторите кои придонесуваат за зголемена употреба на социјалните медиуми во секојдневната работа. Спроведената анализа на опкружувањето и резултатите од спроведеното истражување ги потврдуваат утврдените хипотези дека социјалните медиуми претставуваат реална потреба за сите претпријатија и на претприемачите им е потребна едукација за да стекнат знаење за можностите што ги нудат социјалните медиуми. Врз основа на добиените резултати од спроведеното истражување се дадени сугестии и насоки за ефикасно искористување на можностите на социјалните медиуми и подобрување на перформансите на претпријатијата со цел прилагодување на современите процеси.

- *Трудови објавени во зборници на трудови од меѓународни научни конференции*
Bardarova, Snezana and Serafimova, Mimoza (2020) *The impact of price management on business operation of the enterprise: theoretical aspect*. In: The 3th International Scientific Conference “Challenges of tourism and business logistics in the 21 st century” ISCTBL, 13 Nov 2020, Stip, Republic of North Macedonia.

Евалуација на трудот: Во трудот се анализира теоретскиот аспект и модел што укажува на влијанијата на управувањето со цените (политиката на цени и ценовните стратегии) врз деловното работење на претпријатието. Цените се клучни за ефикасното работење на компанијата. Менаџерите имаат потреба од насоки за тоа кои организациски лостови треба да се активираат за да се зголеми ефикасноста на ценовните програми на нивните фирми. Стратешкото утврдување на цените бара посилна врска помеѓу маркетингот и другите сектори на компанијата. Со цел да се подобрат економските и финансиските перформанси на компаниите, ценовните политики треба да се дефинираат според нивните

внатрешни капацитети и врз основното систематско разбирање на потребите и желбите на нивните клиенти, покрај условите на пазарот, како што се економските услови и степенот на конкуренција.

10. Bardarova, Snezana and Durkalic, Danijela and Risto, Elenov (2019) *Analysis of employment in tourism and hospitality SME's: the case of the Republic of North Macedonia*. In: The 2nd International Scientific Conference-Challenges of Tourism and Business Logistics in the 21st Century, 13 Sept 2019, Stip, Macedonia

Евалуација на трудот: Предмет на истражување во трудот е вработувањето во малите и средни претпријатија, фокусирано на инвестициите во човечките ресурси во туристичките и угостителските претпријатија. Целта на трудот е да се укаже на влијанието кое го имаат малите и средни претпријатија од секторот туризам и угостителство врз вработувањето во Република Северна Македонија. Во трудот на почетокот е извршена теоретска анализа на улогата на туризмот и на туристичките и угостителските мали и средни претпријатија врз вработеноста, за потоа да се направи истражување на структурата на претпријатијата од секторот туризам и угостителство во Република Северна Македонија, како и анализа на вработеноста во секторот хотели и ресторани во Република Северна Македонија во периодот од 2013 до 2017 година и се дава општ развоен преглед на угостителската трговија и услуги. Од направеното истражување е утврдено дека пазарот на труд во туризмот има динамична природа и има голем потенцијал за создавање вработувања (директни и индиректни). Врз основа на презентираниите податоци за учеството на малите и средни туристички претпријатија во вработувањето на луѓето, може да се заклучи дека овие претпријатија имаат огромно значење за македонската економија и за нејзиниот економски развој. Затоа, неопходно е да се преземат мерки и активности за понатамошен развој на овие претпријатија како што се: воведување стимулации за поттикнување инвестиции во туристички капацитети, инвестирање во туристички производ (во повеќе видови туризам), едукација на вработените во областа на туризмот, поттикнување други гранки кои го стимулираат туризмот и обратно, и стручно (универзитетско) образование за менаџерите и другите вработени во туризмот што ќе го обезбеди потребното ниво на квалитет во понудата на туризмот и угостителските услуги.

Bardarova, Snezana and Simic, Ivana (2019) *Managers' role in achieving balance between people and organization*. In: Contemporary economic trends: Technological development and challenges of competitiveness. ISSN ISBN: 978-86-6139-193-4

Евалуација на трудот: Во фокусот на трудот е менаџерот и неговата улога во постигнување рамнотежа помеѓу луѓето (вработените) и организацијата. Поради важноста на човечкиот потсистем за организација, проблемот на взаемна рамнотежа меѓу луѓето (вработените) и организацијата, нивните потреби, барања и очекувања, стануваат се повеќе значајни. Луѓето и организациите се незаменливи едни на други. Сетот на индивидуални и организациски очекувања, потребите и барањата, ја создаваат содржината на т.н. психолошки договор. Во трудот се утврдува психолошкиот договор кој постои помеѓу менаџерот и вработениот и неговата содржина и се прецизира улогата што ја имаат менаџерите во неговата реализација и во воспоставување рамнотежа помеѓу луѓето и организацијата. Успешната интеграција на луѓето во нивната организација е еден од предусловите за триумф на менаџментот и просперитет на организацијата. Механизмот кој го овозможува тоа подразбира балансирање помеѓу потребите, барањата и очекувањата на вработените и потребите, барањата и очекувањата на нивните организации. Менаџерот е одговорен за нивно усогласување. Нивното успешно совпаѓање вклучува не само добро разбирање на формалната организација, но и одлично разбирање на карактерот на луѓето, нивното однесување и клучните фактори кои го предизвикуваат. Реализација на оваа менаџерска задача ги става човечките или интерперсоналните менаџерски вештини во преден план. Највисоко ниво во манифестацијата на човечките менаџерски вештини е способноста на менаџерите да го насочуваат, надгледуваат или контролираат однесувањето на членовите на организацијата. Менаџерот мора да биде способен соодветно да го “каналзира” однесувањето на вработените и да го приспособи на барањата, потребите и очекувањата на организацијата.

11. Serafimova, Mimoza and Bardarova, Snezana and Atanasovski, Drasko (2019) *Comparative analysis of employment and self-employment in North Macedonia and Western Balkans*. In: The 2nd International Scientific Conference-Challenges of Tourism and Business Logistics in the 21st Century, 13 Sept 2019, Stip, Macedonia. (In Press)

Евалуација на трудот: Во трудот се анализира трендот на развој на пазарот на труд и пазарните движења на трудот во шесте земји од Западен Балкан, во кој спаѓа и Македонија. Врз основа на анализата на податоци за индикаторите на пазарот на трудот за Југоисточна Европа (ЈИЕ) е извршена компарацијата со Македонија. Целта на трудот е да ги потенцира податоците за општата состојба на пазарот на труд во Македонија и да даде упатства за тоа како се развивале пазарите на трудот во Западен Балкан во текот на изминатата година, односно вработувањето и самовработувањето, со фокус на пазарот на труд во Македонија. Невработеноста достигна историски падови во повеќето земји од Западен Балкан, но сепак остана повисока отколку во земји од ЕУ. Невработеноста продолжува да има тренд на опаѓање, а регионот забележува значителен пад на долгорочната невработеност од 1,5 милиони во 2011 година на 776.000 лица, или 10,5 проценти од работната сила, во вториот квартал на 2018 година. Сепак, невработеноста и самовработувањето останаа значаен предизвик во Западен Балкан, каде нивоата беа два до три пати повисоки отколку во односните земји на ЕУ. Резултатите од пазарот на труд се разликуваат низ земјите од Западен Балкан, но има и значителна варијација во земјите. Македонија покажа најголеми регионални разлики во однос на стапката на вработеност и невработеност.

Serafimova, Mimoza and Bardarova, Snezana (2018) *Contemporary entrepreneurial approaches for the needs of the labor market-a review of experiential knowledge in Macedonia and several European countries*. ICON BEST2018 "Global Education, Skills and Competencies: How to Deliver High Quality Business Education in Accordance with the Market Needs" 15-16 October 2018. ISSN ISBN 978-608-4593-38-6!

Евалуација на трудот: Во трудот се анализираат системите за валидација на неформалното и формалното учење во неколку европски земји и концептот на такви системи. Целта на анализата е да придонесе кон развојот на процесот VNFIL- Валидација на неформално и формално учење во Македонија преку нудење на целна компаративна анализа на заеднички европски VNFIL модели и практики со фокус на земјите од ЕУ. Исто така трудот нуди посебен осврт на македонскиот валидациски контекст со фокус на користењето на локалните потенцијали и евентуалната улога на Центарот за образование на возрасни во овој процес. Република Македонија како земја кандидат за членство во ЕУ постојано и значајно напредува кон усогласување на своето образование со европските образовни политики и стандарди. Ова вклучува релативно нов развој, имено валидација на неформалното и формалното учење претставува нов процес кој во моментов го подготвуваат Македонскиот центар за образование на возрасни и Европската фондација за обука, кои заеднички со други релевантни чинители го креираат развојот за валидација на формалното и неформалното учење во Македонија. Министерството за образование и наука управува и активно учествува во голем број поврзани законодавни, стратешки и оперативни иницијативи, како што е развојот на македонската рамка за квалификации и неговото упатување кон Европската квалификациска рамка. Македонија постојано напредува кон усогласување на своето образование со европските стандарди и упатства. Таа го заврши процесот на упатување на Националната рамка на квалификации кон Европската квалификациска рамка и го започна процесот на партиципативен дизајн на Валидација на неформално и формално учење VNFIL, кој е предводен од Центарот за образование на возрасни и Европската фондација за обука и целосно се заснова на европските упатства и стандарди.

Bardarova, Snezana and Serafimova, Mimoza (2018) *Labour market and Labour relations; the case of Macedonia*. 6th Biennial International scientific congress for Business, Economy, Sport and Tourism ICON BEST 2018 "Global Education, Skills and Competencies: How to Deliver High Quality Business Education in Accordance with the Market Needs". ISSN ISBN 978-608-4593-38-6!

Евалуација на трудот: Во трудот се анализираат активните политики на пазарот на трудот, како од аспект на општиот пристап кон вработувањето и невработеноста во

Македонија, така и од пристапот на родовата застапеност и дава заклучоци и препораки за решавање на невработеноста како главен проблем за македонската економија. Како земја со релативно млада економија и со долг транзициски период, невработеноста е една од главните грижи во македонската економија. Состојбата на пазарната регулатива е поле во кое земјата инвестира и настојува да обезбеди поддршка за населението со релевантна легислатива, која се препознава преку регулативните промени кои влијаат на деловниот и работниот животен циклус. Македонија се соочува со тешка економска ситуација и несоодветно економско владеење, кое, меѓу другото, резултира со слаби резултати на пазарот на трудот. Покрај слабите резултати од пазарот на трудот и социо-економските прашања што произлегуваат како резултат на тоа, политиките за пазарот на трудот сè уште се недоволно развиени во Македонија и имаат ограничени ефекти врз подобрувањето на пазарот на трудот. Ова е особено важно за активните политики на пазарот на трудот, кои се признаени како еден од најважните инструменти на политиката во борбата против невработеноста, во ублажување на нерамнотежата на пазарот на труд и придонесуваат кон долгорочни подобрувања. Од направеното истражување се забележува постепен тренд на намалување на невработеноста во последните години, и покрај влијанијата од глобалната криза, што се должи на повеќе фактори, вклучувајќи ги активните мерки на пазарот на трудот (АПП), мерките против сивата економија, отворањето нови работни места во нови компании со странски капитал како и постепено економско закрепнување на државата.

Magdinceva Sopova, Marija and **Bardarova, Snezana** and Stojanovska Stefanova, Aneta (2017) *The role of the entrepreneur in managing the professional stress of the employees*. First International Scientific Conference, ISCTBL, Faculty of Tourism and Business Logistics - Gevgelija, Macedonia. ISSN 978-608-244-465-9

Евалуација на трудот: Во трудот се укажува на улогата и влијанието на претприемачот во креирањето и имплементирањето на стратегија за управување со стресот на работа, препознавање и откривање на причините за појава на стресот и намалување на влијанието на стресот кај вработените. Ефективното и ефикасното управување со претпријатијата подразбира имплементирање на стратегија за управување со стресот кај вработените која се состои од препознавање на стресот, откривање на предизвикувачите на стрес и отстранување на нивното влијание. Во рамки на трудот е направено истражување со цел да се согледа состојбата од аспект на информираноста на претприемачот за влијанието на стресот во работата и користењето на одредени механизми за откривање и контролирање на стресот кај вработените. Ефикасноста во управувањето со стресот кај вработените се состои во способноста на претприемачот за откривање и отстранување на изворите на стресни состојби. Според добиените резултати се констатира дека претприемачите немаат обезбедено организациски услови за намалување на изворите на стрес на работа, дека тие имаат централно влијание во креирањето на стратегија и имплементирање на организациски услови за справување со стресот во претпријатието и примена на конкретни механизми или програми за препознавање и управување со стресот на работа и надвор од работа. Добиените резултати упатуваат дека успешното справување со стресот може да се надмине преку имплементирање на соодветен бизнис модел за менаџирање со стресот и примена на превентивна стратегија за управување со стресот. Добиените резултати од истражувањето претставуваат основа за креирање на модел и препораки за претприемачите во создавањето на стратегија за управување со стресот.

Кандидатката д-р Снежана Бардарова во извештајниот период е член во меѓународниот уредувачки одбор на меѓународното научно списание “Poslovna izvrsnost-Business Excellence” на Економскиот факултет во Загреб, Хрватска кое е индексирано во conLit, ProQuest ABI/Inform, ProQuest Social Science Premium Collection, CAB Abstracts, Directory of Open Access Journals (DOAJ), Hrčak - Portal of scientific journals in Croatia, RePEc. Списанието е достапно на следниот линк <https://businessexcellence.net.efzg.hr/eng/editorial>. [23]

Во периодот за кој се изготвува извештајот кандидатката е член и во меѓународниот одбор за рецензија на меѓународното списание International Journal of Sustainable Economies Management(IJSEM)-IGI Global во Романија, кое е индексирано во RePEc, Google Scholar, Cabell's Directories, Inspec Journal TOCs, Ulrich's Periodicals Directory, MediaFinder

и е достапно на следниот линк <https://www.igiglobal.com/journal/international-journal-sustainable-economies-management/52609>. [24]

Кандидатката од април 2019 година до објавување на конкурсот е рецензент на четири трудови во меѓународното научно списание Tourism Management-Elsevier Journals <https://www.journals.elsevier.com/tourism-management>. [25]

Рецензентската комисија констатира дека д-р Снежана Бардарова со својата научноистражувачка работа остварува извонредни резултати кои придонесуваат во областите економика на претпријатијата и економика на јавни служби. Кандидатката е автор и коавтор на вкупно 20 научни трудови од кои: 13 труда се објавени во меѓународни научни списанија и 7 труда се објавени во зборници од меѓународни научни конференции, од кои на 10 трудови кандидатката е прв автор, на 8 трудови е втор автор и на 2 труда е трет автор. Кандидатката има објавено 2 рецензирани учебни помагала: скрипта и практикум од соодветната област и има изработено повеќе скрипти и практикум од соодветните наставно-научни области кои се користат за реализација на наставата. Кандидатката е член во меѓународниот уреднички одбор на две научни списанија и е рецензент на четири научни трудови во меѓународно научно списание. Во рамките на наставно-образовната дејност кандидатката била ангажирана за настава по повеќе предмети на прв циклус студии на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип.

- Стручно-апликативна и организациско-развојна дејност

Кандидатката д-р Снежана Бардарова покрај научноистражувачката работа пројавува и особен интерес и активности во стручно-апликативната дејност во насока на примена на научните сознанија во наставата и практиката и понатамошно продлабочување на стручните и научни сознанија. Кандидатката паралелно е вклучена и во универзитетските и факултетските комисији и се има стекнато со повеќе сертификати и потврди.

- Член на факултетски и универзитетски органи и комисији:

1. Член на Универзитетската пописна комисија на Ликовна и Филмска академија за 2018 година; [26]
2. Претседател на Универзитетската пописна комисија за спроведување на попис на Музичка академија за 2021 година. (Одлука бр.0201-641/38 од 1.11.2021 год. за формирање Комисија за спроведување на попис на Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип за 2021 година); [27]
3. Претседател на Конкурсна комисија за реализација на уписите на прв циклус на студии на Ликовна академија при УГД за студиската 2019/2020 година. (Одлука бр. 2402-61/3 од 25.6.2019 год.); [28]
4. Член на Комисија за спроведување на тајно гласање за избор на членови од Филмска академија во Сенатот на Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип. (Одлука бр.2502-48/4 од 26.3.2019 год); [29]
5. Член на Комисија за спроведување на тајно гласање за избор на членови од редот на студентите во Комисијата за самоevaluација на Филмска академија при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип (Одлука бр.2502-50/3 од 10.4.2019 год); [30]
6. Член на Комисија за спроведување на тајно гласање за избор на членови од редот на студентите во Комисијата за самоevaluација на Ликовна академија при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип (Одлука бр.2402-52/3 од 15.4.2019 год); [31]
7. Член на Комисија за спроведување на тајно гласање за избор на членови од Ликовна академија во Сенатот на Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип (Одлука бр.2402-50/4 од 25.3.2019 год); [32]
8. Член на Комисија за спроведување на тајно гласање за избор на членови од редот на студентите во Комисијата за самоevaluација на Музичка академија при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип (Одлука бр.1402-64/3 од 15.4.2019 год); [33]
9. Член на Комисија за проверка на документи по интерен конкурс, изготвување на извештај и поднесување предлог за избор на демонстратор на Музичка академија при Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип (Одлука бр.1402-110/11 од 29.10.2018 год); [34]

10. Член на Комисија за спроведување на тајно гласање за избор на членови од редот на студентите во Комисијата за самовалуација на Филмска академија при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип (Одлука бр.2502-48/5 од 26.8.2021 год); [35]
11. Член на Комисија за спроведување на тајно гласање за избор на членови од редот на студентите во Комисијата за самовалуација на Ликовна академија при Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип.(Одлука бр.2402-58/4 од 30.8.2021 год); [36]
12. Член на Комисија за спроведување на тајно гласање за избор на членови од редот на студентите во Комисијата за самовалуација на Музичка академија при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип (Одлука бр.1402-92/4 од 27.8.2021 год); [37]

Кандидатката во извештајниот период се стекнала со повеќе сертификати и потврди за учество на меѓународни и домашни научни и стручни конференции, конгреси и семинари.

- Сертификати за учество на меѓународни научни конференции:

1. The Second International Scientific Conference-Challenges of Tourism and Business Logistics in the 21st Century, 13 Sept 2019, Stip, Macedonia; [38]
2. The 50th International Scientific Conference-Contemporary economic trends: Technological development and challenges of competitiveness, Faculty of Economics, 18 October 2018, Nis, Serbia; [39]
3. The XXII nd International Scientific Conference THE POWER OF KNOWLEDGE, 10-13.10.2019, Kavala, Greece; [40]
4. Седмом интернационалном научном скупу ЕконБиз-Економија и бизнис”Изаови глобалне економије у свјетлу четврте индустријске револуције”, Факултет пословне економије-Бијељина, 20-21 јуна 2019, Бијељина; [41]
5. The XXth International Scientific Conference KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS, 29 – 31.03.2019, Vrnjacka Banja, Serbia; [42]
6. International Scientific Conference, The role of the lawyers profession for rule of law and it’s implementation in the practice, Institute of Legal Economic Research and Education- Juridica Prima, 1-3 March 2019, Strumica; [43]
7. The XIX th International Scientific Conference KNOWLEDGE IN PRACTICE, 14 – 16.12.2018, Bansko, Bulgaria; [44]
8. The 6th Biennial International Scientific Congress ICON BEST 2018: Global Education, Skills and Competencies:” How to deliver high quality business education in accordance with the market needs”, 15.10.2018-Skopje; [45]
9. The First International Scientific Conference-Challenges of Tourism and Business Logistics in the 21st Century, 24-24 October 2017, Gevgelija, Macedonia [46].

Кандидатката се стекнала и со други потврди и сертификати, и тоа:

- Certificate for *Introductory Speaker* on The XXth International Scientific Conference KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS, 29–31.03.2019, Vrnjacka Banja, Serbia (2019); [47]
- Certificate for *Moderator of Thematic session* on The XXth International Scientific Conference KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS, 29–31.03.2019, Vrnjacka Banja, Serbia(2019); [48]
- Certificate of publication a scientific paper The role of the principle of economics in business operation of the enterprises, Knowledge-International Journal, Scientific Papers, vol.38 (2020); [49]
- Certificate of publication a scientific paper Creation jobs in the real sector: case of the Republic of North Macedonia, Knowledge-International Journal, Scientific Papers, vol.34 (2019); [50]

Certificate of publication a scientific paper The role of measures for support of SMEs on employment in the Republic of Macedonia, Knowledge-International Journal, Scientific Papers, vol.30 (2019); [51]

Certificate of publication a scientific paper Social media and development of small enterprises in the Republic of Macedonia, Knowledge-International Journal, Scientific Papers, vol.30 (2019); [52]

Certificate of publication a scientific paper American business culture: an overview of the national culture and organizational cultural dimensions in the USA., Knowledge - International Journal, Scientific Papers, vol.30 (2019); [53]

Certificate of publication a scientific paper The impact and the role of the small and medium enterprises on the employment in the Republic of Macedonia, Knowledge- International Journal, Scientific Papers, vol. 28 (2018); [54]

Certificate of publication a scientific paper The role of active employment policies and the economic effects on the unemployment of young people in Macedonia, Knowledge -International Journal, Scientific Papers, vol. 28 (2018); [55]

- Certificate of Reviewing the paper to the Tourism Management journal, Elsvier (2019); [56]
- Уверение за посетување на задолжителна обука на избирачките одбори, Општинска изборна комисија, Република Северна Македонија (2019); [57]
- Сертификат за учество на обука на тема: Европски кодекс за добро административно однесување и македонски кодекс за административните службеници, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип (2017); [58]
- Сертификат за завршена на обука на тема: Специфики, актуелности и новини во новиот Закон за високо образование (2018); [59]
- Сертификат за учество на 78-ма Средба на правници (2018); [60]
- Сертификат за учество на 82-ра Средба на правници (2021); [61]

Во извештајниот период кандидатката д-р Снежана Бардарова работи на работната позиција секретар и има техничко унапредување за секретар на три единици на Универзитетот „Гоце Делчев“–Штип, и тоа:

1. одлука бр.1402-75/7 од 14.05.2018 година за избор на секретар на Музичка академија; [62]
2. одлука бр.2502-50/6 од 03.05.2018 година за избор на секретар на Филмска академија; [63]
3. одлука бр.2402-58/3 од 21.05.2018 година за избор на секретар на Ликовна академија. [64].

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Согласно со Законот за високо образование и врз основа на Правилникот за посебните услови и постапката за избор во наставно-научни, наставно-стручни, научни, наставни и соработнички звања на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип, како и по деталното разгледување на комплетно доставената документација пропишана во Конкурсот, Рецензентската комисија констатира дека единствениот пријавен кандидат д-р Снежана Бардарова (насловен доцент) ги исполнува сите услови за избор во наслвно звање - наслвен вонреден професор за наставно-научната област економика на претпријатијата и економика на јавни служби и согласно табелата со која се бодуваат целокупните активности на кандидатот за избор во звање ги постигнува следните резултати: наставно-образовна дејност (НО)=30 поени; научноистражувачка дејност (НИ)=193 поени; стручно-апликативна и организациско-развојна(САОР)=32,5 поени, или вкупно (НО+НИ+САОР)=255,5 поени, со што го надминува потребниот број на предвидени минимум (75) поени за избор во звање вонреден професор.

Врз основа на изнесеното, Рецензентската комисија е едногласна во оценката дека со целокупната своја досегашна работа и позитивната оценка од самоевалуацијата, д-р Снежана Бардарова има извонреден придонес во наставно-образовната, научноистражувачката и стручно-апликативната и организациско-развојната дејност. Рецензентската комисија има посебно задоволство и чест да му предложи на Наставно-научниот совет на Факултетот за туризам и бизнис логистика кандидатката д-р Снежана Бардарова да биде избрана во звање наслвен вонреден професор за наставно-научната област економика на претпријатијата и економика на јавни служби на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Д-р Митре Аврамски, редовен професор во пензија - претседател, с.р.

Факултет за туризам и угостителство – Охрид
Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола

Д-р Марија Таковска, редовен професор - член, с.р.

Економски институт – Скопје

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје

Д-р Татјана Бошков, вонреден професор - член, с.р.

Факултет за туризам и бизнис логистика – Гевгелија

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

ТАБЕЛА НА АКТИВНОСТИ КОИ СЕ БОДУВААТ ПРИ ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ

Р. бр.	Наставно-образовна дејност	Поени				
		Во земјата		Во странство		Вкупно
		број	поени	број	поени	
	Избор во звање доцент	30				30
	ВКУПНО					30
Р. бр.	Научноистражувачка дејност и стручно-уметнички активности	Поени				
		Во земјата		Во странство		Вкупно
		број	поени	број	поени	
	Монографија или научна книга Реф. 1, 2	2	10			20
	Труд со оригинални научни резултати, објавени во научно списание опфатено во (СЦИ/ЦА/останати) Реф.3,4,5,6,7,11 (прв автор) Реф 8,9,10,12,13 (втор автор) Реф 14,15 (трет автор)			6 5 2	9 6 3	54 30 6
	Труд со оригинални научни резултати, објавени во зборник од трудови на научен собир Реф 16,17,18,19,20,21,22			7	3	21
	Учество на научен собир со реферат(постер/усно) Реф 38-56			19	2	38
	Одбранета докторска дисертација	1	8			8
	Одбранета магистерска работа	1	4			4
	Член на уредувачки одбор на научно списание Реф 23, 24			2	2	4
	Рецензент на научен труд Реф 25			4	2	8
	ВКУПНО					193
Р. бр.	Стручно-апликативна дејност и организациско-развојна дејност	Поени				
		Во земјата		Во странство		Вкупно
		број	поени	број	поени	
	Учество на стручен собир Реф 57,58,59,60,61	5	0,5			2,5
	Техничко унапредување Реф 62,63,64	3	2			6
	Член на факултетски орган/комисија Реф. 26-37	12	2			24
	ВКУПНО					32,5
	ВКУПНО БОДОВИ ОД СИТЕ ОБЛАСТИ					255,5